

„Megbízhatatlannak számítottam”

(Porteleki János, Nagydorog, 1951)

Egy házban laktunk apai nagyszüleinkkel Nagydorogon. Földművelésből és állattartásból élt a család. Összesen 42 hold földünk volt. (Apám nevén 13–14 hold, anyámén, Pálfán körülbelül 8, nagyapámén, nagyanyámén a többi.)

A gazdaságot apám vezette, az állatokkal nagyapám foglalkozott. Búzát, kukoricát, krumplit, cukorrépát, dohányt, fűszerpaprikát termesztettek, volt szőlőnk is. Jutott piacra is a termésből. Két pár ökrünk volt, és tehének, bikák, borjak.

Szüleim alkalmi munkaerőt a dohányfűzéshez és a simításhoz hívtak, akik helybeliek voltak, és nem pénzért dolgoztak. Apám megegyezett velük: tejet, krumplit, tojást és más élelmiszert kaptak a munkájukért.

Négyen voltunk testvérek. Mi, gyerekek főleg szénát gyűjtöttünk, kapáltunk, legeltettük az állatokat, vezettük az ökröket szántáskor, a szőlőben kacsoztunk. Pénteken nagymosáskor én hordtam a vizet anyánknak az artézi kútról. Aznap sütötte nagyanyám a kenyeret, amivel mindig kivívta a család elismerését. Mi tüzeltünk a kemencében.

Az anyai nagyszülők pálfaiak voltak. Ha két-három hetente meglátogattuk őket, vagy nyaralni mentünk hozzájuk, Vajtaig vonattal utaztunk, ott pedig lovaskocsival várt bennünket nagyapánk, akit Markó Józsefnek hívtak. Tőle tanultam gyerekkoromban ezt az újévi köszöntőt, máig emlékszem rá:

*Elrepült felettünk
Megint egy esztendő.
Újabbat köszöntünk,
Itt a hatvankettő.*

*Újat, boldogabbat,
Közös álmok évét,
Hozzon a földekre
Súlyos búzakévé!*

GUTAI ISTVÁN (1950) író, a paksi városi könyvtár nyugalmazott igazgatója. Utóbbi kötete: *Kocsi-kerék a nyakcsigolyán* (Pro Pannonia, 2018).

*Szólótőke terhét
görnyedten cipelje,
Ne legyen több gond
Húsrá, vajra, tejre!*

Tőlük is elvették a földjüket, kicsit ugyan simábban, mint tőlünk, Markó nagyapám a páljai téesz kovácsa lett. A hatvanas években kovácsoltvasból kézi káposztaszelőt csinált, amit én örököltem tőle; még mindig működik. A páljai nagyszülők nazarénusok voltak.

A mi családuink is a nazarénus vallást követte, apámat kivéve, ő református volt. Én is református lettem, meg a bátyám is. Abban az időben a nazarénus vallás ritka és elítélt vallás volt. Minket, gyerekeket is csúfoltak miatta, „hívőnek” neveztek. A csúfolást én mindig megtoroltam! Egyik osztálytársamat a cigánysága miatt csúfolták, én kiálltam mellette. Teljesen mindegy, mi az ember származása, „csak” becsületes legyen.

Gyerekkoromban sokat fociztam. 63/64-ben megnyertük az általános iskolások megyei bajnokságát, utána Tatára vittek bennünket edzőtáborba. Tizenhét évesen a nagydorogi felnőtt csapatban játszottam, bekerültem a megyei ifjúsági válogatottba is. Harmincévesen a SZAK-ból (Szegedi Atlétikai Klub) „vonultam vissza”.

Nagydorogon úgy hatvan-hetven nazarénus család él, hétszázan biztosan vannak. A kilencvenes években összeadták saját pénzüket, és a „hívő” utcában (nem is tudom, mi a hivatalos neve) gyülekezeti házat építettek maguknak. Az egyik sógorom (Éva testvérem férje) kőműves, ő szervezte az építkezést. Az a szép az egészben, hogy nem csak nazarénusok segítettek. Előtte házaknál jöttek össze a nazarénusok, anyámék is jártak a környékre, vagy onnan jöttek Nagydorogra.

A sógorom, Sarok József négy évet ült a szegedi Csillagban, mert nem volt hajlandó fegyvert fogni.

Másik nővérem, Juliska Kaposvárra ment férjhez, az ő férje is nazarénus. Egy szociális otthon vezetője volt, nemcsak sógorom, jó barátom is lett. Nekik is négy gyerekük született, egyik fiuk több hektáron lucfenyőket természet, a másik fürdőszoba-berendezéseket forgalmaz, a lányok hamburgeres büfét üzemeltetnek, süteményeket árúsítanak. Négyüknek tizenhat gyerekük van; összetartanak, nyaralni is együtt mennek, már bejárták Európát.

Az a sógorom is meghalt már, a nővéremmel minden héten beszélök telefonon.

István bátyám Lengyelben elvégezte a mezőgazdasági szakiskolát, sofőrként dolgozott otthon a téeszben; fiatalon, negyvennyolc éves korában meghalt.

Az ötvenes évek elején, ha egy család nem éhezett, és volt egy kis földje, a kommunisták kikiáltották kuláknak. A beszolgáltatást teljesíteni kellett, mert ha nem, lecsukták az embert. Egy család egy hízótt vágthatott, az után is be kellett adni a húst és a zsírt. Mi két családnak számítottunk, így két disznót vághattunk.

Egyik télen apám még egyet levágott. A *feketevágás* után az utcán megállította a rendőrt, és a képébe vágta: „Ezt nyomozd ki, te piszok!” Szerencsésre nem csukták le.

Nagy Imre hatalomra kerülése után valamivel enyhébb lett a légkör a faluban, amit a mi családunk is érzett.

Amikor odaért Nagydorogra is a forradalom, apám a szomszédokkal befogta az ökröket és odahajtották a szovjet hősi emlékműhöz. Ott állt a szovjet katona szobra, hirdelve, hogy ő szabadította föl Magyarországot. Apám kötelet rakott rá, és az ökrök lehúzták a talapzatról. Aztán otthagyták. A nép föllélegzett: „Vége az orosz uralomnak!”

Utána nem volt nagy leverés. A paksi úton bejött a faluba öt tank, és megállt a főutcán. Az egyikre fölmásztam. Öt és fél éves voltam akkor! Az orosz katona adott egy nagyon vékony, kék színű kenyeret. Azt hittem akkor, hogy sütemény. Hazavittem. Amikor öreganyám meglátta a kezemben, elszörnyülködött: „Kisfiam, ezeknek nincs fehér kenyerek! Mi lesz velünk, ha nálunk is bevezetik a csajkarendszert?!” Amíg élek, nem felejttem el azt a kék kenyeret és öreganyám arcát.

Arra nem emlékszem, hogy nyomoztak volna apám után, de senki nem árulta el a faluban! Így nem érte semmiféle megtorlás, és nem zárták börtönbe.

1959 telén aztán megjelentek nálunk is az agitátorok, nem helybeliek voltak. Apám szólt, hogy támasszam be az utcaajtót. Azt hitte szegény, hogy azzal megmenekülünk. Tévedett, ránk törték.

Apám azt mondta nekik: „Vegyétek el a földjeimet, de azt nem írom alá, hogy önként lépek be.” Elvitték két napra, leszedték a körmeit. Nem mindet, „csak” négyet, és úgy írárták alá vele a belépési nyilatkozatot! Ez volt a család legnagyobb tragédiája. Apám egy szekeret tudott megmenteni. Öregapámmal szétszedték, és a darabjait fölrakták a padlásra. Két tehen is a tulajdonunkban maradhatott. Az ökröket és a többi négy lábú jószágot elvitték.

A téész megalakulása után apám a tehenészetben dolgozott. Minden nap fél négykor kelt, kézzel fejt tizenkét tehenet. Fél kilencre hazaért, és ment a háztájiba. Előlegként egy munkaegységre 15–20 forintot kapott, év végén, a zárszámadáskor pedig még valamennyit.

Anyánk is a háztájiban szorgoskodott, szombatonként vitte a piacra a zöltséget, a tejet, a túrót. Mi, gyerekek ugyanúgy segítettünk a szüleinknek, mint akkor, amikor még a saját földünket műveltük.

Az általános iskola után a helyi FMSZ-nél lettem kereskedelmi ipari tanuló, Szekszárdra jártam iskolába.

Anyámék nyolcan voltak testvérek, öten közülük Szegeden éltek. A legidősebb nagynéném hívott: „Jánoskám, gyere Szegedre!” Egy bőrrönddel állítottam be hozzájuk, fél évig náluk laktam. „A szakma kiváló tanulója” versenyen elért jó eredményem miatt két hónappal előbb fölszabadultam, mint a társaim. A Delta kereskedelmi vállalatnál helyezkedem el. 1200 forint volt a kezdő fizetésem, és a jutalék. 69-ben esti tagozaton leérettségiztem a Radnóti Gimnáziumban. A kereskedelmi főiskolát Békéscsabán, levelező tagozaton végeztem el. Közben

letöltöttem a katonaidőmet Zalaegerszegen, ott is megbízhatatlannak számítottam. Megismerkedtem leendő feleségemmel, aki Szeged belvárosában született, ott volt az esküvőnk is. Ő is megtanult dohányt fűzni! Szüleim is elfogadták, gyakran jártunk haza, akkor már volt autónk. Dohányfűzés közben jöttek-mentek a hírek, aki ott volt, annak nem kellett újságot járattania!

Életem 1990-ben nagyot változott. Addig üzletvezetőként dolgoztam, utána – egy kft-t alapítva – cégvezető tulajdonos lettem, és tizenhárom évig működtettem kereskedelmi vállalkozásomat.

Egy felsőfokú végzettséggel rendelkező lányunk van, kapcsolatunk nagyon jó, a férjével is. A Porteleki nagycsalád számon tartja a rokoni köteleket, rendszeresen találkozunk, olyankor ötvenen, hatvanan is összejövünk. Úgy látom, ez a fiatal nemzedék számára is fontos.

Én a szüleimtől azt tanultam, hogy minden ember a saját élete kovácsa. Ki mint vet, úgy arat. A becsületet csak egyszer lehet elveszíteni.

A kárpótláskor kapott földünket is a nővérem fia műveli. (Apám azt mondta annak idején, amikor beütött a téesz-világ: „Kisfiam, ami most van, az nem természetes. Meglátod, visszakapjuk a földjeinket.” 91-ben lett igaza.)

Érszűkület, magas vérnyomás, szívproblémák miatt leszázalékoltak. Rokkantnyugdíjas lettem. Azóta kertészkedem, horgászni járok. Lekötöm magam. Betartom, amit előírnak az orvosok. Öregapám gyógymódját is eltanultam. Mennyi esze volt! Fél kiló összetört fokhagymát föloldott egy liter tiszta pálinkában, abból ivott minden reggel egy kortyot. Ez ugyanis leszedi az érfalakról a meszesedést.

A halála előtti napon még dolgozott, ellátta az állatokat, majd azt mondta anyámnak, amikor lefeküdt: „Kislányom, én már nem kelek föl többet.” A lelkes is elbúcsúztatta; nagyapám reggel valóban nem kelt föl. Én is így szeretném befejezni az életemet.

Minden le volt fojtva

(Balogh Lajosné sz. Lubik Teréz, Bölcské)

Mária Terézia adott nemesi rangot a Lubik családnak. Az ősök Horvátországból származnak, kereskedők voltak, és a Dunán szállították fölfelé az áruikat. Közben sok helyen letelepedtek: Pörbölyön, Budán, Szlovákiában és Bölcskén is.

Abban az időben Lubik László nagyapámat behívták a község házára, mert azt hitték róla – gondolom, a neve után –, hogy zsidó. Be kellett neki bizonyítania, hogy nem az.

Sokan vagyunk Lubikok. Néhányan az idők folyamán Lenkeyre magyarosították a nevüket.

1952. október 15-én születtem, mindkét ágon első unoka voltam. Szüleim, amilyen gyorsan csak tudtak, elvittek megmutatni nagyanyámnak, Keresztes Józsefné született Borjádi Süveges Teréziának a paksi börtönbe. Az volt a bűne, hogy betakarítás után nem tudták teljesíteni a kötelező beszolgáltatást. (Az aratás után elpotyogtatott búzaszemeket is soknak találták az ellenőrök.)

Nagyapámat akarták elfogni és bezárni, de ő tudta, hogy mi vár rá, ezért elmenekült Pestre. Sikerült neki elhelyezkedni a BESZKÁRT-nál. Dolgoztak ott rokonok is, ők segítettek rajta. Jártak haza, és vittek neki ennivalót, egyet-mást. Nagyapám jó darabig nem mert hazajönni. Érdekes, Pesten nem keresték az ávósok. Úgy látszik, mindegy volt a hatalomnak, hogy kinek, de valakinek bűnhődnie kellett a családból!

Ötvenkettőben elkoboztak tőlük 20 hold földet, később többször ítélték pénzbüntetésre őket. Apám akkor már benne volt a családban, ő gazdálkodott. Egy cseléd segített a ház körül, állandó bölcskei és dunakömlődi napszámosok végezték a nagyobb munkákat a földeken.

Nagyanyámat a paksi rabság után Balatonfenyvesre vitték, később onnan szabadult. A téeszésítés után, hatvankettőben halt meg, kilencéves múltam akkor.

Nagyapám nem sokkal előtte jött haza, és a mi utcánkban nyitott boltot. Akkor már nem háborgatták. Úgy látszik, addigra már lecsengtek a büntetések, és a családot sikerült kivéreztetni.

Akkor *ez* még nem volt téma, utána meg a téeszervezés miatt kellett hallgatni. Nem volt tanácsos azokat az eseményeket emlegetni, mert retorziók értek volna bennünket is. Minden le volt fojtva. Szüleim, nagyszüleim se nagyon beszéltek előttem, de én abból a kevésből sok mindent kihallottam. Emiatt az iskolában közbe-közbeszóltam: „Ez nem így van!”

Anyai dédapám, Süveges István kiment Amerikába, ahol hét évig bányában dolgozott. Nem emlékszem, melyik városban élt. A harmincas évek elejéig lehetett kint. Az ott élire rakott dollárokat hazahozta, abból veszegették a földeket, de az egészsége odalett. Hetvenhét parcellát vásároltak össze, állatokat is tartottak.

Lányának, az én nagyanyámnak alvós hajasbabát hozott. A vállát, a könyökét, a csuklóját mozgatni lehetett! Az nagyon modernnek számított abban az időben. Még én is játszottam vele, csak egyszer az öcsém kinyomta a szemét. Attól annyira félelmetes lett, hogy többet nem mertem a kezembe venni.

Dédapámat harminchétben, amikor már testileg, lelkileg annyira beteg lett, gondnokság alá helyezték.

Keresztes József, anyai dédapám 1916-ban Oroszországban, fogságban halt meg. Ott van valahol eltemetve. Jó lenne egyszer fölkeresni. Dédanyám újra férjhez ment, és a rokonság összes hadiárvédjét maga alá szedte, és gondoskodott róluk. Apai nagyapámék nem voltak annyira gazdagok, 10 hektár földjük lehetett.

Ötéves koromig szüleimmel kint laktunk a Gabonásban, a tanyás birtokon, gyönyörű környezetben. Ott nagyon boldog gyermekkorom volt. Patak folyt a ház mellett, nyáron ökrökkel meg hintós kocsival jártuk a határt, télen pedig lovas szánon. Ötvenhétben beköltöztünk a faluba, hogy az iskolát már onnan kezdjem.

Tanyánkba pedig lakókat tett a tanács. Apámék kérvényezték, hogy költöztessék ki őket és a tanyát kapjuk vissza. A tanácselnök – rettentő pribék ember volt! – azt válaszolta, hogy nem követelhetjük, mert az már állami tulajdon!

Amikor sikerült valamilyen módon (nem tudom, hogyan) kitenni a lakókat, a téesz leromboltatta az épületeket. Sokáig kerülgették a nagy gépek a maradványokat, amiket csak a rendszerváltás után takarított el az új tulajdonos.

Az akkori lakók leszármazottjaival jóban vagyunk. Soha nem hozzuk szóba egymás előtt, hogy mi történt akkor. Én nem akarok azért haragudni, amiért az őseink valamikor haragudtak egymásra.

62-ben 200 köbméter fát kitermelt a téesz brigádja az erdőnkől. A szigetben levő gyümölcsösünket is kivágták 79-ben, azóta szántóföld van a helyén.

Az agitátorok Dunaföldváról jöttek, de akadtak helybeliek is. (Később a gépállomáson dolgoztunk az egyikkel. Nem tudattuk vele, hogy tudjuk: miben vett részt akkor.) Járták a házakat, győzködték édesapámat is, hogy milyen jó világ vár majd ránk, ha belép a téeszbe, nem kell annyit dolgozni, mint addig, de nagyobb lesz a haszon!

Aki nem írta alá a belépési nyilatkozatot, mert nem akarta önként bevinni az összes vagyonát a „közösbe”, azt behajtották a tanácsházára és megverték. Öcsémrel sírva könyörögtünk édesapánknak: Írjon alá, csak ne bántsák! Persze ő se jószántából adta be a derekát, ő se tehetett mást.

Mindent elvettek. Földet, erdőt, vetőmagot, lovakat, gépeket. Apám brigádvezető lett, mert Palánkon mezőgazdasági végzettséget szerzett. Értette a dolgot. Szükség is volt olyan emberre, aki kézben tartotta a munkát, mert akkor még nem nagyon voltak szakemberek a téeszekben, csak kommunisták. Olyan munkaegységeket követeltek, amik teljesíthetetlenek voltak, azért szinte alig kaptak fizetést. Apám nem tudott a beosztottjai szemében nézni. Gyakran vitakozott is a vezetőséggel. Lovait mások hajtották. Amikor a házunk előtt mentek velük a fogatosok, vagy tudták, hogy apám látja őket, ütni-verní kezdtek szegény állatokat, hogy apámnak is fájdalmat okozzanak. Ők egykori nincstelenek voltak, a téeszben kaptak egy kis hatalmat a kezükbe, mondjuk, egy ostort meg a gyeplőt, és így is bosszút álltak.

Apám végül nagy nehezen kilépett, jobban mondvá kizárták a kolhozból. Visszaperelt valamennyi földet, és újra gazdálkodni kezdett, de az nem volt elég a megélhetéshez. Nőttünk az öcsémrel, több pénz kellett. Amikor elkezdték a földmunkákat az atomerőmű építésén, odament. Az Április 4. Gépgyár segédmunkása lett. Utána pedig a dunaföldvári betonáru-üzemben készítették anyámmal együtt a betonlapokat.

Nyolcadikban nem úgy mondott valamit a történelemtanár, ahogy én azt otthon hallottam. A tsz-szervezésről például azt tanította, hogy oda önként és örömmel léptek be a parasztok. Ez ellen tiltakoztam. A régi dolgokról is adódtak vitáink. Apám nem volt katona, mert hétéves korában az ajtókilincs kibökte a fél szemét. Leventének azonban megfelelt. Itt a faluban összeszedték a fiúkat az oroszok, és gyalog a földvári gyűjtőhelyre kísérték őket. Ahogy apám szokta mesélni, mint a marhákat. Sikerült neki is megszökni. A történelemtanár azt mondta, hogy a leventék támogatták a felszabadító Vörös Hadsereget!

Az általános iskola után gyors- és gépíró iskolába jelentkeztem, mert gyerekkorom óta rossz a szemem, és már akkor, gyerekfejjel arra gondoltam, hogy azzal a képesítéssel később majd vakon is tudok dolgozni. Ma még éppen hogy, de még látok.

A közeli szocialista városba, Dunaújvárosba jártam, az igazgató állandóan háborgatott, hogy reakciós vagyok, meg rendszerellenes. Egy tizennégy éves gyerek! Ha ez volt a véleménye, miért vettek föl az iskolába? Ha pedig már ott voltam, miért nem hagyott békén? Mindennap sírva mentem haza. Szüleim, látva, hogy testileg, lelkileg tönkre megyek, ha ez így megy tovább, kivettek a suliból. Egy darabig itthon voltam, aztán elmentem Pestre. A *Szabad Föld* járt nekünk, abban olvastam, hogy szövönőket keresnek. A hirdetés tele volt szocialista ígéretekkel: jó fizetés, nyaralás, üdülés... A pesti rokonok nem engedtek a szövőgyárba, hanem elvittek ahhoz a vállalathoz, ahol ők dolgoztak. Ott lettem adminisztrátor, befejeztem közben az iskolát. A munkavédelmi osztályon foglalkoztattak. Később is adminisztrátori, titkárnői beosztásban dolgoztam, könyveltem. Mindig rám bízta a felelősségteljes munkákat, mindig számíthattak a főnökeim a maximális teljesítésre, de személyi kartonomon ott volt egy megjegyzés. Egyszer, amikor nem volt ott a főnököm, kinyitottam a pánccelt és megnéztem: *Megbízhatatlan*. Ezt olvastam magamról! Később is tapasztaltam, hogy ezzel megbélyegeztek egész életemre.

Pesti munkahelyemen is utolértek Bölcskéről valakik, és ki akartak rúgatni. Szerencsémre a főnököm ugyanolyan származású volt, mint én; azt mondta, ne foglalkozzak ezzel. Be kellett lépnem a KISZ-be, az igaz. Ott olyan, mai szóval művelődésszervező-féle posztot töltöttem be. Nem érdekes? *Egy osztályellenség szervezte* a vállalat, a Villamos szigetelő és Műanyaggyár KISZ-es programjait, a jobbnál jobb együttesek koncertjeit.

Életem legszebb időszaka volt az ott töltött idő! Ott talákoztam például élőben a Bergendy zenekarral. Az a legemlékezetesebb, mert egyik fellépésük közben nyolcszor öltöztek át! Amikor eljöttem a cégtől, éppen az Első Emelet együttes készült a fellépésre.

Pesten, mint afféle fiatal, sokat jártunk szórakozni. Imádtam táncolni! Táncoltattak is! Egyszer Solymáron nagyon jól éreztem magam egy táncmulatságon, és mondtam a barátnőmnek, menjünk el a következő hétvégén is. Mentünk, de nem találtunk oda! Úgy gondoltuk, ott szállunk le a buszról, ahol a legtöbben, de az Máriaremetén volt. Lajossal ott ismerkedtünk meg. Ő a Landler Jenő

Gép- és Híradásipari Technikumot végezte el, a katonaság után a Pest Megyei Műanyagipari Vállalat solymári telepén lett középvezető. Osztrák és amerikai licenz alapján fröccsöntött cipőtalpakat, sarkokat gyártottak.

A cég és a helyi tanács közösen építtetett öröklakásokat, abba akartunk be szállni. A tanácselnök asszony fia jó barátja volt Lajosnak, ő segített nekünk, hogy bejussunk *abba a körbe*. Amikor a közgyűlésekre jártunk, tapasztaltuk, hogy egyre több lesz a költség, pedig már a beugró összeg is igen magas volt. Nem tudtuk vállalni. Keseregtünk sokat amiatt. Egyszer szól Keresztes nagyapám „Itt van ez a ház, építsetek ide!” Harmincezer forintunk volt, amikor elkezdtek. Lajost állandóan behívogatták túlórázni, ha a fizetése már 500 forintra megaladta a keretet, nem kaptunk a gyerek után semmilyen kedvezményt. Padlásteres házat akartunk, de az akkor luxusnak minősült, így nem kaptunk kölcsönt, csak úgy, hogy a tetőtér-beépítést lehúzták a tervből.

Hetvenhét tavaszán bontottuk le a régi házat. Földes szobák voltak benne, minden ajtó fáradt olajjal bekenve, nagyszüleim még szabadkonyhát használtak.

Novemberre elkészült! Igaz, a falakat akkor még csak kimeszeltük és szőnyegpapírral terítettük le a szobai aljzatbetont, sokan meg is szóltak bennünket azért, de mi boldogan költözünk ide.

A nagyobbik fiunk az általános iskola után Pestre jelentkezett faipari technikumba, de nem vették föl. Elmentünk az iskolába és érdeklődtünk: miért nem? Azt mondták, hogy fiunk továbbtanulását nem javasolta a bölcskei iskola igazgatója, ezért nem írta alá gyerekünk jelentkezési lapját. Fölajánlottak egy másik iskolát, mert érezhették, hogy ez nagyon igazságtalan...

A vasmű asztalos műhelyébe szeretett volna ezután menni a fiunk, de először oda se vették föl. A férjemmel együtt könyörögtünk, vegyék föl, legyen szakma a kezében. Lajos főnöke jóindulatú volt, úgy sikerült. Fiunk megszerezte a szakmunkás-bizonyítványt, azóta is ott dolgozik.

Az öccse autószerelőnek tanult, de azt elég hamar abbahagyta egy szerelem miatt. Később volt külföldön is, aztán bekerült az atomerőműbe, most is ott van.

Apám a kárpótláskor visszaigényelt egy nagyobb darab földet, amelletts vanak kisebb területek is, összesen úgy negyven hektár. Egy darabig ő művelte, még gépesített is. „Milyen lehetőségek lennének!” Ezt hajtogatta, de már nem bírta. Akkor kattant be. (A földeket most bérlők művelik.)

Apám engem akkor már nem szívelt, még a házából is kitiltott. Amikor összeházasodtunk Lajossal, apám azt akarta, hogy a fizetésünket is adjuk oda neki. Nem álltunk be a gazdálkodásába, mert nem bízunk benne. Maradtunk a munkahelyünkön, az pedig kiváltotta belőle az ellenszenvet. Mindent maga alá akart kotorni! Elvárta, hogy a férjem naponta menjen hozzá valamit csinálni. Amikor Lajos azt mondta neki, hogy otthon is van dolga, megkérdezte tőle: „Hova sietsz? Még egy garázst akarsz venni? Milliomos akarsz lenni?” Amikor építkeztünk, néha átjött, érdemi munkát nem végzett, viszont mindenbe belekötött.

Állandóan előhozta a régi dolgokat. Hogy amikor ők hajnalok hajnalán mentek a határba, a kocsin ettek, hogy otthon ne töltsék reggelizéssel a drága időt.

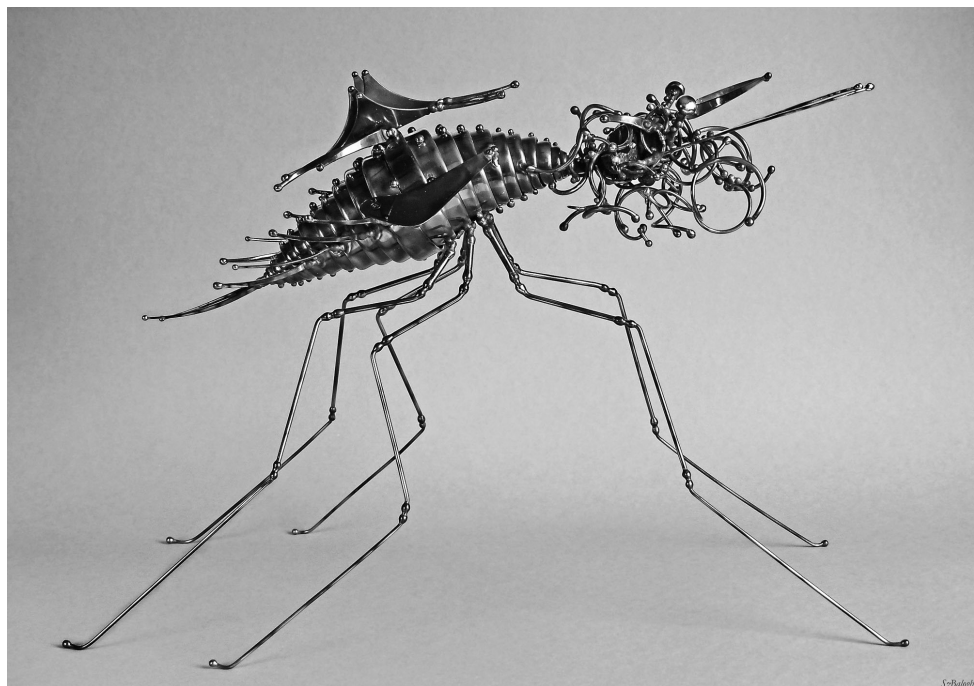
Hogy a nővéreinek csak a ház körül volt dolguk, neki kellett csak dolgozni a földön, ő csak szalonnát kapott, a jobb falatokat a lányoknak adta nagyanyám.

Tavalyelőtt halt meg. A halála előtt elárult egy-két helyet, ahova pénzt dugott. Penészes volt már az egyik „csomag”, amikor megtaláltuk. Kinyitottuk duplájára az asztalt, azon szárítottuk a papírpénzeket. Büdösek voltak már. Egy hét után vitték beváltani a fiúk a bankba, szerencsére még érvényesek voltak.

Anyukám nagyon sírt egyszer, a kilencvenes évek elején, amikor megjötték Pestről. Szerette volna rehabilitáltatni a nagymamát, de nem sikerült. Ez abba is maradt. Most már bele vagyunk nyugodva, nem tudunk mit tenni. Biztosan utána lehetne járni, de nekem nincs rá pénzem, mert az nem kis összeg lehet. Anyám kilencvennégyben halt meg, évekig leukémiás volt.

Mindig vallásosak voltunk, az adott reményt mindennek az átéléséhez. Most is nagyon fontos a hit, a remény és a szeretet.

Én megpróbálom helyreállítani a jó rokoni kapcsolatokat, már amennyire lehet. Mindig a vagyon miatt vesztek össze. A vagyon, a vagyon, az örökség, a haszonélvezet... állandóan ez volt a vita tárgya. A mai napig van olyan, hogy testvér a testvérral nem beszél emiatt. Azért tartják a haragot, mert az ükipapák (vagy a még régebbiek) valamikor összevesztek.

Rozsnyay Béla: Nagyhatalom (acél, goethit, 40x29x25 cm, 2017)